

Абсолютна противоположност на Снабдителя, при всяко положение, е канцеларският Човек на изкуството! Няма нито едно учреждение, което да не крие в редиците на служителите си поне един неосъществен творец, чиито пропуски в работата се гледат през пръсти и със снизхождение. Обикновено това е набит епикуреец, който някога отдавна бил започнал поема, а никога няма да завърши романа си, идеята за който разказва години наред на всички. Леко е отпуснал корем, тъй като е голям любител на виното. Притежава и способност да шокира колегите си с по-свободния си начин на обличане (джинси, едро кадифе, фрапиращи папийонки), с което загатва за ексцентричното си отношение към службата и живота, а, да добавим и непременно подългата коса, чиито оредели кичури постоянно падат на челото му. Надарен е с приятен бас-баритон, а и горе-долу умее да си съпровожда на китара, докато рецитира Есенинови стихове.

Между другото, не трябва да се забравя и това, че типът Човек на изкуството същевременно е и канцеларският Дон Жуан, който е прелъстил и изоставил доста наивни служителки.

Понеже чиновническата галактика има и собствено изкуство, чрез което най-образно изпъква цялата ѝ уродливост, чиновникът-Човек на изкуството представлява своего рода върховен жрец. Именно него питат винаги, с какъв цвят да боядисат коридорите на учреждениято (и никога не го слушат), какъв мокет да се купи, кои книги да се подарят на онези, които излизат в пенсия. Ведомственият Човек на изкуството също осигурява подаръци за гостите на учреждениято. Това са предимно кич-предмети от народните занаяти: гусли, които не издават никакъв звук, колкото и да ги

насилва човек; гравюри на градове, манастири; фрески и епиграфи; лакирани дървени кратунки, от които ракията протича, щом се налее в тях; ситно кована мед с ведри мотиви от надгробни плочи и ред полезни и хубави неща, които да напомнят на чуждестранния гост за сърдечния ни и гостоприемнен колектив, докато безуспешно ще се опитва да се отърве от тях и да ги натрапи на своите гости.

В днешно време канцеларският Човек на изкуството извършва и още много други работи, близки до чиновническата представа за изкуство. Той е маскиран като Дядо Мраз при посрещане на Нова година и децата на служителите получават от него подаръци; украсява заседателните зали с гирлянди от цветна хартия, превръщайки ги така в банкетни и бални зали. Ако случайно хобито му е живопис, редовно прави изложба от свои творби в столовата на учреждениято. Не ги продава, а ги подарява на по-авторитетните служители от Ръководството. Обикновено това са шокиращи и крещящи комбинации от темпер и графит; картини, изработени от морски миди, зърна от различни житни растения, мозайки от оцветени картончета или композиции, получени чрез разтапяне на восъчни пастели с гореща ютия. Талантът му най-често се изявява в издаването на СТЕНВЕСТНИЦИ, които днес са същинска рядкост (премахнати са дори и в Китай от 30 март 1979 година), но все още могат да се срещнат по стените в коридорите на ЗУКИД.

Не се знае със сигурност нито кой ги е измислил, нито къде са се появили за пръв път, нито кой ги е нарекъл така, нито къде се намира първата стена, на която е залепен такъв. Историята на пресата несправедливо заобикаля и премълчава за този свой предшественик, въпреки че много наши кореспондентски пера са започнали точно там, на стената, своето първо скромно сътрудничество. Иначе това е бил

и последния път, когато са работили безплатно за някакъв вестник; СТЕНВЕСТНИЦИТЕ, разбира се, никога не са давали хонорар. Едно е сигурно: родили са се в някоя от войните или революциите, когато не е имало нито средства, нито време за отпечатване на истински вестници. Досега не съм видял съхранен поне един единствен оригинален екземпляр от това средство за масова информация. Доколкото ми е известно, споменават ги първи писателите от времето на Октомврийската революция. По-късно ги виждаме по фотографиите от последната война как разкрасяват надупчените от куршуми стени на партизанските бази, народни съвети и кооперативи. Стават много популярни в следвоенния период. В тях издават творбите си най-чувствителните служители с изявени художествени или журналистически наклонности. Още там, на стената, се знае кой какво място ще заема по-късно, в истинските вестници. Авторите на сериозни уводни статии, написани на пишеща машина „Ремингтон”, трофей от някой експроприиран буржоа, са на челно място, което съответства на заглавната страница на днешните вестници. Слизайки с поглед от тавана към пода, най-отдолу са пласирани по-леки теми, култура и развлечения. Това са хуморески, писани с червено мастило, скици, карикатури, винетки, епиграми, афоризми и сатирични стихотворения под рубриката „Врабец”. Средната част на стенвестниците е отделена за вътрешна политика, икономика, разобличаване на отрицателните прояви и, често, политическа критика. Въпреки че излизаха в тираж от един брой, имаха много по-силно въздействие и повече читатели от много днешни вестници, печатани с офсетна техника, понеже се сменяха веднъж седмично или дори веднъж на петнайсет дена, та през цялото време биваха пред очите на слу-

жителите, които минаваха покрай тях на работа. Хората се спираха да видят дали някой не е разкритикувал и тях.

„Изнесли са го в стенвестника!” – се носеше шепот, пълен със страх от обществено порицание. Стенвестниците никога не публикуваха отговор на разкритикувания, както е според Закона за печата, тъй като не бяха печатани, а писани на ръка! Трябва да се каже, че се издаваха по следния начин: на най-видно място в дадено учреждение за стената се заковаваше с пирони или с КАБЪРЧЕТА жълта, а често и синя амбалажна хартия, на която после залепваха статии, снимки и рисунки. Що се касае до залепването, употребяваше се главно ГУМИАРАБИКУМ (gummi Arabicum) или просто лепило от бяло брашно и вода, така че статиите често избилстваха не само от стилистични грапавини.

Редакторите им, за съжаление, оставаха неизвестни. Единствено се знае, че най-често произлизат от редовете на канцеларските Хора на изкуството. В разказа „Тук се товари кораб”, Иля Илф и Евгений Петров споменават някой си др. Самецки, отишъл най-далеч от всички редактори, измисляйки дори и ДЖОБЕН СТЕНВЕСТНИК! От умиление го нареклъ: „ДЖОБНИЧКО СТЕНВЕСТНИЧЕНЦЕ”.

- Разберете, вестниците трябва да стигнат до всички работници! – говорел другарят Самецки. – Те не бива да са по-големи от визитна картичка. Ще ги раздам на всички. Работникът изважда вестника от джобчето на ватенката, прочита, реагира и продължава пътя си...

Но да се върнем на нашия ведомствен Човек на изкуството, от когото е естествено да се очаква скромност, имайки пред вид неговото дилетантство. Но колко се заблуждаваме! Няма по-суетна особа от него. Смъртно завижда на професионалистите и мрази хората на изкуството на свободна професия, като ги смята за безподобни и съмнителни типо-

ве. Ако трябва да има работа с някой от тях, избира най-посредствения от всички! Понеже се е вгнездил в чиновническата бърлога, където се чувства сигурен и защитен от системата на организацията, към която принадлежи, боледува от особено изразен страх от свобода, хранейки се от ведомственото възхищение на добродушните чиновници. Те винаги ще ви кажат, че техният Човек на изкуството е изключителен талант, само че злобните хора там, навън, не му го признавали и че ако постоянно не му „подлагали крак“, той щял да стане кой знае какво!

Естествено, Човекът на изкуството заради една заплата изпълнява някаква съвсем прозаична длъжност, която му предоставя изключителната възможност непрекъснато да се чувства засегнат и да се оплаква от човешкото неразбиране. Сред административната документация, която от време на време трябва да попълва, тук-там се забелязва по нещичко от стихийността, която неговите началници чистят и плевят с въздишка, зачерквайки в докладите му за командировки лирическите описания на природата.

Докато е само Човек на изкуството в учреждениято, вреди най-много на себе си, но когато му се повери, макар и най-малко власт над други хора на изкуството, става по-страшен от всякакъв Савонарола. Веднъж в провинцията ми се отдаде възможност в една фабрика да поседя за малко при Шефа на пропагандата, бивш канцеларски човек на изкуството, просперираше в последствие. Точно разговаряше с майстора на медали, който на млади години мечтаел да стане Брунелески. Извикали го бяха да му дадат поръчка за значка.

- Значи, така: тази значка, преди всичко, не трябва да е голяма. Колкото по-малка е – толкова по-добре! Иначе ви

предоставяме пълна творческа свобода да я оформите както сметнете за най-удачно.

„Веднъж един умен човек!” – мисли си майсторът на медали.

- Но, естествено, щом поръчваме значка за годишнината на нашето предприятие – продължава Шефът на пропагандата, – върху нея ще трябва да бъдат изгравирани две дати: 1949, на основаването, и 1979, в която честваме юбилея. Останалото предоставяме на вас...

- Не се безпокойте! – казва бодро майсторът на медали.

- А... имате ли нашата емблема? – спира го шефът точно когато се кани да се надигне от фотьойла.

- Не. А защо?

- Как защо! На значката непременно трябва да е поставена емблемата. Това се подразбира. Годишите на основаването и на юбилея можете да поставите под и над емблемата. Що се касае за формата, тук не мислим да се намесваме. Аз открай време съм бил за всякакъв вид творческа свобода, тъй като и самият съм си малко човек на изкуството. Но не смогвам от задължения... Някой трябва и да се жертва!

- Значи, емблемата и двете дати... – разсъждава на глас майсторът на медали. – Ще бъде малко трудно да побера всичко това на значката и тя да остане малка, но ще се помъча все нещо да направя!

- Не ме разбирайте погрешно – казва Шефът на пропагандата, – но щом, сме се хванали с тази значка и изобщо, щом се впускаме в това начинание, не мислите ли, че добре би било да представите по някакъв начин, така, стилизирано, както вие умеете, нашата номенклатура?

- Моля?!

- Според мене, от голямо значение за нас е, че сме започнали с производство на полуфабрикати, за да преминем

още на третата година от нашето съществуване към готова продукция... Ето, вижте и сам: това е нашият Бюлетин за дейността ни през изтеклия период! Значи, в началото, както хубаво се вижда от тази диаграма, полуфабрикатите са заемали около деветдесет и четири процента от съвкупното производство, докато, според наскоро получените данни за миналата година, на вериги, стоманени въжета и проводници, изкопни, режещи и измервателни инструменти се пада седемдесет и шест цяло и три десети процента...

- Извинете, но как... как мислите, че ще сбия всички тези неща върху една малка значка? – поти се уплашеният до смърт майстор на медали.

- Вижте какво, ако аз знаех как, нямаше да ви викам! Сам щях да свърша всичко. Вас ангажираме именно защото ни е известна вашата творческа репутация.

- Добре, това ли е всичко? – пита майсторът на медали, поставяйки Бюлетина за дейността през изтеклия период в розова папка.

- Засега, всичко! – отговаря Шефът на пропагандата. – Ще ви помоля само да не приемете като натрапване на мнение това, което ще ви предложи; не може ли по някакъв начин да не пренебрегнем и ръста на съвкупната продукция, който е двеста осемдесет и четири процента в сравнение с трийсет и девета година, ако вземем за индекс сто...

- Каква трийсет и девета?! Та през трийсет и девета не е имало и фабрика в нашия край!

- Браво! Браво! – Шефът потупва майстора на медали по рамото. – Правилно. Нямамо е в днешния вид, когато пласираме продукцията си в над трийсет страни, както социалистически, така и капиталистически! Впрочем, може би това е интересен факт; отбележете го, ако мимоходом ви хрумне нещо, за да го вмъкнете в значката! Съществувала е

например, една ковашка работилница от занаятчийски тип, която е произвеждала известно количество подкови и плугове, а от нея по-късно израстват и първите производствени мощности, за да се роди, чрез сливане с останалите занаятчийски работилници, нашият днешен гигант на металопреработвателната промишленост, в който работят...

- Е, това не може да стане!

- Как да не може?! Недейте така, проявете малко гъвкавост! При добро желание може всичко! Имам идея как най-добре да се подреди всичко...

- Как?

- Всички тези елементи трябва да се поставят на фона на планинската верига, която окръжава нашия град, а за да не бъде монотонно изображението, обозначете и отделните туристически пунктове. Ще видите, че ще стане! Освен това, ако свържете всичко това с реката, изобразите работническите почивни домове, риболовния клуб и спортните терени, ще получите и своеобразен... как да кажа – лайтмотив...

- Но значката... тя е малка, нали?

- Разбира се, но забравяте, че всеки медал има и две лица! Някои неща можете да поставите и на обратната страна. Естествено, предварително ще направим приоритетен списък за лицевата и за обратната страна на медала...

- Искате да кажете значката?

- ... тоест, значката, така че аз бих се консултирал и с другарите от търговския и внедрителския отдели, а може би и с някои компетентни общински органи...

- Това вече няма да е значка!

- Ами какво ще бъде?

- Това ще бъде капак за казан, в който се вари войнишки фасул!

- Ех, вие, хората на изкуството! Трудно се работи с вас! Твърдоглави сте, братче... Днес ви се предоставя пълна творческа свобода и пак ви е малко! Искате ли да работите на хляба мекото и на работата лекото!

- Щом стигнахме до хляба – каза отчаяният майстор на медали, – какво ще кажете, ако включим в композицията и ресторантите на „Обществено хранене“, тъй като е известна грижата ви за хората?

- Ето, това ми хареса! Мусиш се, братче, мусиш се, а най-накрая ти хрумва блестяща идея! – преминава на „ти“ с майстора на медали Шефът на пропагандата.

- И не само това! – продължава екзалтиран майсторът на медали. – Може би ще е необходимо да включим и турската крепост като символ на старото, а телевизионния ретранслатор – като символ на новото време? Старо и ново – рамо до рамо, а? Как ви се струва?

- Изключително! Знам си аз кого да викам! А пък всички останали бяха запели да обявяваме конкурс за значката! И какво? Никой, естествено не се яви. Значи, както се договорихме! А що се касае до това как ще изглежда значката, още веднъж подчертавам: това предоставяме на тебе и, как да се изразя, на твоето творческо въображение... Само напред! Срокът беше до вчера! Толкова.